

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

TƏHMİNƏ RÜSTƏMOVA

FARS DİLİ

(qısa kurs)

Bakı Dövlət Universiteti Şərqsünəşiq fakültəsi
Elmi Şurasının 2013-cü il 21 may tarixli
iclasının (protokol №6) qərarı ilə çapa
məsləhət görülmüşdür.

“Elm və təhsil”
Bakı – 2013

İxtisas redaktoru:

Tofiq Cahangirov

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

49.55

R 96

Rəyçilər:

Nigar Musayev

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Mehman Tanrıverdiyev

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Təhminə Rüstəmovə. Fars dili (qısa kurs).

Bakı, "Elm və təhsil", 2013, 316 səh.

4602000000

N098 – 2013

qrifli nəşr

© «Elm və təhsil», 2013

TƏHMİNƏ RÜSTƏMOVA

F A R S D İ L İ

(QISA KURS)

Dərslik Şərqişünaslıq fakültəsinin fars dili şöbəsindən başqa, fars dili tədris olunan digər fakültələr və şöbələr, həmçinin bu dili müstəqil şəkildə öyrənmək istəyənlər üçün nəzərdə tutulmuşdur.

(Dərslik fars dilinin qısa kursu xarakteri daşıyır)

“Elm və təhsil”
Bakı-2013

GİRİŞ

Klassik ədəbiyyatımızı, həmçinin tarixi keçmişimizə, incəsənətimizə, elmimizə aid qədim yazılı sərvətlərimizi bilavasitə orijinaldan öyrənmək üçün mütəxəssislərimizin fars dilinə bələd olmaları xüsusilə vacibdir. Buna görə də BDU-nun filologiya, tarix, kitabxanaçılıq beynəlxalq münasibətlər və s. fakültələrində, həmçinin şərqşünaslıq fakültəsinin ərəb, türk, urdu, çin, yapon və digər şöbələrində fars dilinin bir fənn kimi tədrisi məqsədəuyğun hesab edilmişdir.

Bu dilin tədrisində əsas məqsəd onun ən zəruri fonetik, qrafik, leksik xüsusiyyətləri və qrammatik quruluşu ilə tələbələri tanış etmək, onları orta çətinlikdə olan fars mənbələrindən müstəqil şəkildə (və ya lüğət vasitəsilə) istifadə etmək bacarığına yiyələndirməkdir. Bu məqsədlə də təlim materialları üç bölmədə verilmişdir: «Əlifba», «Dərslər», «Farsca-azərbaycanca lüğət».

Dərslikdə maraqlananlar üçün «Əlavə oxu materialı»da özünə yer tapmışdır.

Nəzərə alınmalıdır ki, fars dili fonetikasi və qrammatikasına aid qaydalar sisteməlik şəkildə deyil, ayrı-ayrı dərslərin materialında-funksional aspektdə əhatə edilmişdir.

«Əlifba» bölməsində hər hərfin ayrılıqda və hərflər birləşməsi tərkibində yazılış şəkilləri və yazılış qaydaları, ifadə etdiyi səslər konkret misallar əsasında izah edilir. Məlumdur ki, fars dilinin əlifbası ərəb qrafikasına əsaslanır. Bu əlifbada hərflərin əksəriyyəti ayrılıqda bir cür, başqa hərflərlə bitişən zaman isə ayrı cür yazılır.

Fars qrafikasında eyni cür işarələr hərflərin və hərflərin nöqtələrin sayına görə konkret bir hərfləri bildirir (məs: ب – «be», پ – «pe», ت – «te», س – «se»); sözlərin ortasında qısa saitlər yazılmaz; bir hərflər bir neçə müxtəlif səsi ifadə edir (məs: و – «vav» adlanan hərflər v, o, u və ou diftonq səslərini ifadə edir); bir neçə müxtəlif qrafikalı hərflər yalnız bir səsi ifadə edir (məs: z

səsi z –«ze», ذ «zal», ض –«zad», ظ –«za» hərfləri ilə ifadə olunur); eyni qrafik tərkibli söz müxtəlif cür tələffüz oluna bilər (məs: گرد sözü «gərd» - toz, «gerd» - dəyirmi, «qord» - pəhləvan); bəzi sözlər bir cür yazılır, başqa cür oxunur (məs: خواهش (xahəş) – xahiş, بالآخره (beləxərə) – nəhayət, xülasə); hərflər böyük və kiçik yazılışına görə fərqlənmir (məs: خانه (xane) – ev, خليل (Xəlil) – xüsusi isim.

Fars sözlərinin düzgün tələffüzünü öyrətmək məqsədilə dərslikdə hər sözün mənası ilə yanaşı, onun transkripsiyası da verilmişdir.

Fars dilində felin indiki zamanını, həmçinin əmr, bacarıq, lazım, icbar və s. şəkillərini, ümumiyyətlə, مضارع التزامی formasını düzəltmək üçün bilavasitə feil kökündən istifadə edilir. Feil kökünü tapmaq üçün isə bu dildə konkret bir qayda yoxdur. Bu çətinliyi nəzərə alaraq müəllif kitabda ən işlək sadə və düzəltmə feillərin köklərini verməyi məqsədə uyğun hesab etmişdir.

Dərslinin «Farsca-azərbaycanca lüğət» bölməsində hər dərslə əlaqədar öyrədilən yeni söz və ifadələrdən başqa, bir sıra ən işlək leksik vahidlər də verilmişdir.

Ümid edirik ki, bu dərslik yuxarıda qeyd edildiyi kimi, həm universitet tələbələri üçün, həm də fars dilini müxtəlif kurs və dərnlərdə, həmçinin müstəqil öyrənənlər üçün faydalı olacaq.

Dərslinin quruluşu

Dərslik 1) Əlifbanın öyrədilməsi, 2) 34 dərstdən və hər bir dərstdə verilmiş mətnlə əlaqədar qrammatik material, həmçinin müvafiq tapşırıq və çalışmalardan, 3) əlavə oxu materialı və 4) dərslikdə istifadə olunmuş sözləri əhatə edən «Farsca-Azərbaycanda lüğət» hissələrindən ibarətdir.

Dərslinin «əlifbanın öyrədilməsi» hissəsində hər bir hərfin qısa xarakteristikası, yəni onun yazıda bitişik və ya ayrı yazılması, həmçinin bəzi hərflərin çap və yazı şəkilləri

göstərilmiş və dəqiq şəkildə nümunələr əsasında izah edilmişdir. Məlumdur ki, farsca yazıda hərflərin özündən əvvəlki və sonrakı hərflərlə bitişik, yaxud ayrı yazılması ən ümdə orfoqrafik qayda hesab olunur. Bu qaydaya yiyələnmədən düzgün yazıdan danışmaq olmaz.

Əlifbanın tədrisi boyu ilə yanaşı, hər bir hərfin söz tərkibindəki yazılış qaydası, farsca sadə cümlələr, müəyyən öyrədici tapşırıq və çalışmalar verməklə oxuculara bu dilin necə səslənməsini, xüsusiyyətlərini, incəliklərini çatdırmaq məqsədi güdülmüşdür.

Dərslük «qısa kurs» xarakteri daşdığından burada ən zəruri, yəni düzgün cümlə qurmaq üçün ən lazımlı qrammatik əlaqə vasitələri «dərslər» boyu, asandan-nisbətən çətinə doğru prinsipi əsasında verilmiş və münasib çalışmalar vasitəsilə möhkəmləndirilmişdir.

Ayrı-ayrı «dərs»lərdə verilmiş mətnlər, əsasən, həyati-gündəlik hadisələrin təsviri xarakterlidir.

FARS ƏLİFBASININ XÜSUSİYYƏTLƏRİ HAQQIDA QISA MƏLUMAT

Fars əlifbası 28 hərfdən ibarət olan ərəb əlifbasına 4 hərf əlavə etməklə düzəldilmişdir. Həmin 4 hərf bunlardır: پ (pe), چ (çe), ج (je) və ک (qaf).

Fars əlifbasının bir sıra özünəməxsus xüsusiyyətləri var ki, onları bilmədən bu əlifbanı öyrənmək və yazı qaydalarına yiyələnmək çətinidir. Həmin xüsusiyyətlər, əsasən, aşağıdakılardan ibarətdir:

- fars hərfləri və yazısı sağdan sola doğru yazılır;
- böyük (baş) hərflər yoxdur;
- hərflərin bir qismi yalnız özlərindən əvvəlki hərflərlə, böyük bir qismi isə həm özlərindən əvvəlki, həm də sonrakı hərflərlə birləşmə xüsusiyyətlərinə malikdir;

-hərflərin bir-biri ilə birləşib-birləşməməsinə görə müxtəlif yazı şəkilləri var. Belə ki, hər iki tərəfdən birləşən hərflərin iki, bir neçəsinin isə dörd qrafik şəklə malikdir;

-hərflərdən bəziləri bir neçə səsi ifadə edir, məs: «əlef» dörd səsi, o cümlədən, a, ə, e, o səslərini «vav» dörd səsi –v, o, u, ou, «kaf» -iki səsi – k, k);

-bəzi hərflər isə müxtəlif qrafik şəklə malik olduqları halda, yalnız bir səsi ifadə edirlər (məs: «t» səsi iki, «s» səsi üç, «z» səsi isə dörd müxtəlif hərflə yazılır);

-bir sıra oxşar işarələr var ki, onlar yalnız hərfaltı və hərfüstü nöqtələrin köməyi ilə müəyyən hərflər kimi formalaşmışlar (məs: ب işarəsinin üstündə iki nöqtə yazılırsa, «te» (t) hərfini; üç nöqtə yazılırsa «se» (s) hərfini; altında bir nöqtə yazılırsa «be» (b) hərfini, üç nöqtə yazılırsa «pe» (p) hərfini ifadə edir);

-Sait səsləri ifadə edən xüsusi hərflər yoxdur;

Bu dildəki altı (6) sait səsin, o cümlədən a, u, i, e, ə, o həmçinin ou diftonqunun heç birinin xüsusi (özünə məxsus) hərfi işarəsi yoxdur. Bu səslər müəyyən məqamlarda müxtəlif cür yazılır, bəzən də heç yazılmır. Məsələn: درست (dorost) doğru, düzgün, پزشکی (nezeşk) həkim, مرض (mərəz) xəstəlik sözlərinin tərkibində tələffüz olunan o, e, və ə səsləri yazıda öz əksini tapmamışdır.

Əlifba hissəsində bunların hamısı haqqında məlumat verilir. Burada ümumi şəkildə demək olar ki, bu dildəki sait səslər ya müəyyən hərflə müəyyən bir işarənin (آ، ا، إ، إ)، ya iki hərfin birgə işlənməsi ilə (او، ای)، ya sırf ərəb sözlərindəki «ع» (eyn) hərfi və s. işarələrlə göstərilir.

-fars sözlərini yazılı şəkildə hecalara bölmək və sətirdən sətərə köçürmək imkanı olduqca məhdud və çox hallarda qeyri-mümkündür.

-Fars əlifbası 32 hərfdən ibarətdir.

-Fars dilində 6 sait səs var. Bunların üçü –a, u, i uzun, üçü isə – ə, e, o qısadır.

-Uzun saitlərdən u və i sözlərin əvvəlində «ələf»lə müvafiq hərflərin birləşməsi vasitəsilə, a isə «ələf»in üstündə «mədd» işarəsinin (~) yazılması ilə göstərilir. Sözlərin ortasında və axırında isə həmin saitlər müvafiq hərflərlə –a «ələf», u «vav», i «ye» hərfləri ilə ifadə olunur.

-Qısa saitlər sözlərin ortasında ayrıca hərflərlə işarə edilmir. Sözlərin ortasında tələffüz olunan ə, e, o saitləri müvafiq hərflərin üstündə və altında müəyyən işarələrin - «hərəkələrin» yazılması ilə göstərilir. Həmin hərəkələr aşağıdakılardır:

ə----- (zebər)

e-----(zir)

o-----(piş)

Sözlərin əvvəlindəki ə, e, o qısa saitləri «ələf»in üstündə və altında müvafiq hərəkənin yazılması ilə ifadə olunur: ə-^ا, e-^ا və o-^ا

Qeyd etmək lazımdır ki, hərəkələr yazı təliminin ilk mərhələlərində işlədilsə də, sonrakı mərhələlərdə onlardan istifadə edilmir. Yalnız söz omoqraf xarakteri daşıyarsa düzgün oxu üçün hərəkədən istifadə edilə bilər. Məs: گرد (gərd) toz,

گرد (gerd) yumru, dairəvi

مرد (mərd) kişi, مرد (mord) öldü

پر (por) dolu, پر (pər) qanad və s.

ƏLİFBA CƏDVƏLİ

Hərflərin adı	Yazıdakı şəkilləri	Ifadə etdiyi səslər	Hərflərin adı	Yazıdakı şəkilləri	Ifadə etdiyi səslər
ələf	ا	a, ə, e, o	sad	ص صد	s
be	ب، بـ	b	zad	ض ضد	z
pe	پ، پـ	p	ta	ط	t
te	ت تـ	t	za	ظ	z
se	ث ثـ	s	eyn	ع عـ عـ	ə, e, o
cim	ج جـ	c	ğeyn	غ غـ غـ	ğ
çe	چ چـ	ç	fe	ف فـ	f
he	ح حـ	h	ğaf	ق قـ	q
xe	خ خـ	x	kaf	ك كـ	k, k
dal	د دـ	d	qaf	گ گـ	g, q
zal	ذ ذـ	z	lam	ل لـ	l
re	ر رـ	r	mim	م مـ	m
ze	ز زـ	z	nun	ن نـ	n
je	ژ ژـ	j	vav	و وـ	v, o, u
sin	س سـ	s	ha	ه هـ هـ	h, e
şin	ش شـ	ş	ye	ی یـ	y, i

Hərflər

5. ƏLEF-I –a, ə, e, o

Əlef özündən sonra gələn hərflə bitişik yazılır.

Sözün əvvəlində a belə yazılır: **آ** (əlifin üstündə «mədd» işarəsi qoyulur-**آ**)

Sözün ortasında və axırında a belə yazılır: **ا**

Fars dilində a saiti həmişə uzun tələffüz olunur.

Sözlərin əvvəlində ə, e, o saitləri ələfin müvafiq hərəkətlərlə birgə yazılışı ilə ifadə edilir. Belə ki, **ə-ا e-ا, o-ا**

Əlef yazıda iki məqamda işlənir: 1) ayrılıqda; 2) birləşmənin sonunda. Hər iki məqamda eyni cür yazılır: **ا**

2. BE- ب –B

«be» hərfinin iki qrafik şəkli var. Həm özündən əvvəlki, həm də sonrakı hərflərlə bitişik yazılır:

1) Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – **ب**

2) Birləşmənin əvvəlində və ortasında – **ب**

Misalları yazın və əzbər öyrənin:

أب (ab) – su

با (ba) – ilə, (-la, -lə) (ön qoşma)

باب (bab) – fəsil (əsərdə) بابا (baba) – ata, baba

3. RE- ر – R

re hərfi də əlef kimi bir qrafik şəkllə malikdir. Bu hərflə özündən sonrakı hərflə bitişik yazılır.

Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – **ر**

Misalları yazın və öyrənin:

بار (bar) 1) yük, 2) dəfə

رباب (robab) – rübab (musiqi aləti)

ابر (əbr) – bulud,

ببر (bəbr) – bəbir

را (ra) son qoşma (təsirlik hal şəkilçisinin qarşılığı)

4. TE- ت -T

Bu hərf «be» hərfi kimi, həm özündən əvvəlki, həm də sonrakı hərflərlə bitişik yazılır. İki qrafik şəkllə malikdir:

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – ت

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ت

Misalları yazın və əzbər öyrənin

آت (at) –cəm şəkilçisi (ərəb dilində)

بت (bot) -1) büt, 2) gözəl تا (ta) -1) ədəd, dənə, 2) qat

تبر (təbər) – balta 3) (ön qoşma (qədər)

بتا (bota) –ey gözəl تاب (tab) –taqət

تب (təb) –hərərət, qızdırma

Tapşırıq:

Aşağıda transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars əlifbası ilə yazın və mənalarını öyrənin.

Ta önqoşma (qədər, kimi, -dək), tar (tar musiqi aləti, tab (qüvvə, güc), bar, tatar, barbər (yükdaşıyan), bərabər,

5. DAL – د -D

Özündən sonrakı hərflə bitişmir. Bir qrafik şəkllə malikdir.

Ayrılıqda və birləşmənin sonunda –د

Misalları yazın və öyrənin:

در (dər) 1) qapı, 2) ön qoşma (-da, -də şəkilçisinin qarşılığı)

بد (bəd) –pis

داد (dad) 1) verdi, 2) ədalət, بدر (bədr) -14 günlük ay

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin:

darəd (varıdır, malikdir), dərđ (dərđ, ağrı) bərädər (qardaş), ard (un), bord (apardı), bəräbər, təbər, təb (hərərət), رباب (robab (musiqi aləti))

2. Cümlələri oxuyun, dəftərinizə yazın və tərcümə edin.

بابا تیر دارد. برادر تار دارد. بابا آب داد. برادر رباب دارد.

6. ZE-ز-Z

Özündən sonrakı hərflə bitişmir. Bir qrafik şəklə malikdir.

Ayrılıqda və birləşmənin sonunda-ز

Misalları yazın və öyrənin:

زر (zər) – qızıl

زرد (zərd) – sarı

بز (boz) – keçİ

ابزار (əbzar) – alətlər

دراز (deraz) – uzun دزد (dozd) – oğru

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalərini öyrənin.

Baz (açıq), raz (sirr), zəd (vurdu, çaldı, döydü), deraz (uzun), əz – ön qoşma (-dan, -dən), əz bazar (bazardan), azad, Araz.

2. Cümlələri yazın, düzgün tələffüzünü öyrənin və tərcümə edin.

آزاد برادر دارد. آراز تار دارد. آراز تار زد. آزاد در زد. برادر رباب دارد.

7. NUN - ن-N

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – ن

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ن

Misalları yazın və öyrənin:

آن (an) – o (işarə əvəzliyi)

نان (nan) – çörək

تن (tən) – bədən

بندر (bəndər) – liman

زبان (zəban) – dil

دندان (dəndan) – diş

Tapşırıqlar

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalərini öyrənin

zən (qadın), zədən (vurmaq, döymək, çalmaq), ənar (nar), bəna (bina), nəbat (nabat), nəzd (yanında), nader (Nadir), naz

2. Cümlələri yazın, düzgün tələffüzünü və tərcüməsini öyrənin.

زن نان دارد. زن نان داد. آراز تار دارد. نادر انار دارد. نادر انار داد. آزاد نبات دارد. آراز نبات داد.

8. MIM-م –M

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - م

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – م

Misalları yazın və əzbər öyrənin

بام (bam) – dam

نام (nam) - ad

نم (nəm) – yağ, nəm

بم (bəm) – ahəstə səs, pəstən

مادر (madər) – ana

من (mən) – mən

تمام (təmam) – tamam

مرز (mərz) – sərhəd

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalərini öyrənin.

Darəm (varımdır), medad (karandaş), dam (tələ), aməd (gəldi), bamdad (səhər, sübh), namdar (adlı-sanlı, məşhur), zəman (zaman), mərd (kişi), Morad, madərəm (anam)

2. Sözlərin transkripsiyasını yazın:

برادر. برابر. باربر. بندر زرد. زمان، زبان، مراد، مداد، مادر،

دندان، رباب

برادرم (qardaşım) درس دارد. درس آسان است. بابا داس دارد.
مادرم از بازار آمد.

آن سرباز است. آن زن است. آن مادرم است. آن برادرم است. آن
مداد است. مداد سبز است. آن اسب است. آن اسب زرد است.

4. Verilmiş sözlərdən istifadə edərək dörd cümlə düzəldib
yazın və tərcümə edin.

مادرم، برادرم، نان، تار، دارد، آزاد، داد، ساز، مداد، است، زرد،
زد.

5. Cümlələri tamamlayın:

آن زن مادرم... مادرم از بازار ... برادرم ساز.... آن تار.... آن.
مداد... آن اسب زرد....

10. PE-پ-P

ب və ت hərfləri kimi, həm özündən əvvəlki, həm də sonrakı
hərflərlə bitişik yazılır. Eynilə ب hərfi kimi yazılır. Fərq yalnız
nöqtələrinin sayındadır.

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - پ

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında -پ

Misalları yazın və öyrənin:

پاپ (pap) – papa پات (pat) – pat (şahmatda)

سپس (sepəs) – sonra پر (pər) – qanad

پسر (pesər) – oğul, oğlan پس (pəs) - sonra

پدر (pedər) – ata پند (pənd) – nəsihət

سپر (sepər) - qalxan پا (pa) – ayaq

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və
mənalərini öyrənin

Pər (qanad), post (poçta), sepəs (sonra), por (dolu), pəs
(sonra), pəs əz an (ondan sonra), dəst, rast,

2. Cümlələri oxuyun, yazın və tərcümə edin.

پدرم برادر دارد. مادرم برادر دارد. من برادر دارم. آن پسر برادر دارد. نادر تار دارد. آزاد ساز دارد. مراد رباب دارد. مردان تار زد. پدرم ساز زد. آن مادرم است. آن پدرم است. مادرم آمد. پس از آن پدرم آمد.

3. Sözləri oxuyun və mənalarını yadınıza salın.

درست، راست، سپر، پا، سبز، زرد، بستر، ترب، بت، سرد. سپس، پند، دارم، بامداد، مرد، زن.

4. Cümlələri fars hərfləri ilə yazın və tərcümə edin:

Mən dərs darəm. An pesər bəradər darəd. An pesər medad darəd. Medad səbzəst. Baba pənd dad. Madərəm nan dad. Bəradərəm sərbazəst.

11. ش-ŞIN-Ş

Sin hərfi kimi şin hərfinin də yazı və çap şəkilləri var və bunlar bir-birindən fərqlənir. Bu hərf də hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

Çap şəkli

Yazı şəkli

1. Ayır və sonda ش

2. Əvvəldə və ortada ش

Misalları yazarkən ش hərfinin yazı şəklindən istifadə edin və öyrənin:

آش (aş) – şorba

ارزش (ərzeş) – dəyər, qiymət

آتش (ateş) – od

ارتش (ərteş) – ordu

شام (şam) – axşam yeməyi

شب (şəb) – axşam, gecə

مشت (moşt) – yumruq

بشر (bəşər) – bəşər, insan

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin.

Şad (şən, şad), şen (çinqıl, qum), şərbət, şoma (siz), poşt (arxa), dəşt (çöl, səhra), abpaş (susəpən), pəşm (yun), şeş (altı), şod (oldu), təmmam şod (qurtardı).

2. Sözlərin transkripsiyasını yazın və mənalarını yada salın.
درست، زبان، دندان، بستر، پسر، پدر، راست، دست، برابر،
مادر، سرد، پشت، آمد، زد، برد، مرد، سپر، اسب.

3. Cümlələri yazın, oxuyun və tərcümə edin.
آن مداد است. مداد سبز است. آن شاد است. آن آزاد است. مراد
آمد. مراد درس دارد. درس آسان است. زمستان (qış) آمد. زمستان
سرد است.

4. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Mənim qardaşım var. Qardaşımın atı var. At sarıdır. Atamın
tarı var. Atam tar çaldı. Nadirin sazı var. Mərdan saz çaldı.

12. LAM - ل - L

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1. Ayrılıqda və sonda - ل

2. Əvvəldə və ortada - لـ

بال (bal) – qanad سال (sal) – 1) il, 2) yaş

پل (pol) – körpü بلبل (bolbol) – bülbül

لب (ləb) – dodaq سالم (salem) – sağlam

بلند (bolənd) – uca, uzun بلد (bələd) – bələd

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın,
düzgün tələffüzünü və mənalarını öyrənin.

Lebas (paltar, geyim), mənzəl (mənzil), delbər (Dilbər – ad),
delşad (Dilşad –ad), şamel (Şamil-ad), mosəlsəl (pulemyot),
monaseb (münasib), del (ürək), şal (şal), bolbol (bülbül).

Qeyd. ل hərfləri özündən sonra gələn ələflə (l) belə birləşir: لا
Məsələn, سلام (salam), تالار (salon), دلارا (Dilara-ad), بالا
(yuxarı), بلا (bəla).

2. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Dilaranın atası var. Dilşadın qardaşı var. Bülbülün qanadı
var. Bülbül sarıdır. Paltar yaşıldır. O bina ucadır. Mərdan
salam verdi. Atam bazardan gəldi.

3. Sözlərin transkripsiyasını yazın və mənalarını yadınıza
salm.

بلد، بال، بالا، بلا، لب، بلند، شش، شب، لباس، لازم، منزل، دلارا،
سلام.

4. Cümlələri dəftərinizə köçürün və Azərbaycan dilinə
tərcümə edin.

بلبل بال دارد، لباس زرد است. آن زن مادرم است
آن پسر برادرم است. آن مرد پدرم است. لباس بلند است. مراد
تارزن (tarçalan) است.

5. Cümlələri tamamlayın:

آن لباس زرد... آن پسر برادرم....
برادرم از بازار... مادرم در منزل
برادرم تارزن.... پدرم ساز زن (sazçalan)

13. CIM-ج-C

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır. Bu hərfin də yazı və çap
şekilləri var. Yazı şəkilləri dörd çap şəkilləri isə ikidir.

Çap şekli

yazı şekli

1. Ayrılıqda - ج

2. Birləşmənin əvvəlində →

3. Birləşmənin ortasında →

4. Birləşmənin sonunda - ج

باج (bac) – bac-xərac تاج (tac)-tac

ج
ج
ج

جلد (celd) – cild	جا (ca) – yer
مجلس (mæcles) – mæclis	مجال (mæcal) – macal, vaxt
پنج (pənc) – beş	رنج (rənc) – əziyyət, zəhmət

Tapşırıqlar:

1. Sözləri ج hərfinin yazı şəklindən istifadə edərək dəftərinizə köçürün, düzgün oxunuşunu və mənalarını öyrənin.

تارج (tarac), جالب (caleb) - maraqlı, cəlbədicisi, تاجر (tacer) - tacir, تجارت (tecarət), جلال Cəlal, مجال mæcal, برج (borc) - qüllə, جاندار (candar) - canlı, جشن (cəşn) bayram, şənlik.

2. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını yadınıza salın.

Sər, ləb, dəndan, zəban, tən, dəst, pa, can, pedər, madər, bəradər, pesər, mærd, zən, rənc, şoma.

3. Qarşı-qarşıya verilmiş sözlərin yazılışını (oxşar hərfləri) müqayisə edin və fərqlərini öyrənin.

اسب - است

با - پا

دست - دشت

تاج - باج

4. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin.

آن پسر برادرم است. نامش جلال است. جمال در دبستان است. جمال از دبستان آمد. مردان در منزل است. راسم تار دارد. راسم تارزن است. دلشاد تار زد. دلارا ساز زد. دلبر سلام داد. دلارا آمد. سلام داد. پدرم در منزل است.

lüğət

دبستان (dəbestan) – ibtidai məktəb

در (dər) – 1) Qapı; 2) yerlik halı bildirən ön qoşma

نامش (naməş) – adı, onun adı

تارزن (tarzən) – tarçalan

Təşdid işarəsi -

Təşdid işarəsi hərfin üstündə yazılır və həmin hərfin ifadə etdiyi səsin tələffüzünü şiddətləndirir.

Azərbaycan və rus dillərində elə sözlər vardır ki, onların tərkibində eyni hərf qoşa, yanaşı yazılır. Məsələn: səkkiz, kommuna, rəqqasə, rəssam, həll, Məhəmməd, Cabbar və s.

Fars dilində bu tipli sözlərin yazılışında həmin qoşa hərflərdən yalnız biri yazılır və həmin hərfin üstündə «təşdid» işarəsi (َ) qoyulur. Məsələn: بَنَّا (bənnə) – bənnə

رَسَّام (rəssam) – rəssam

نَجَّار (nəccar) – dülgər

بَزَّاز (bəzzaz) – satıcı-parça satıcısı

جَبَّار (cəbbar) – Cabbar

دَرَّ (dorr) – dürr

سَرَّ (serr) – sirr

تَجَّار (toccar) – tacirlər.)

Qeyd etmək lazımdır ki, dövrü ədəbiyyatda, kitablarda çox zaman «təşdid» yazılmır. Amma tələffüz olunur.

5. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin:

آن پسر نجار است. آن پسر رسام است، آن پسر جبار است. برادرم بناست. پدرم بزاز است.

14. VAV - و - v, u, o, ou

Bu hərfin bir qrafik şəkli vardır, yalnız özündən əvvəl gələn hərflə bitişik yazılır.

Deməli, ayrılıqda və birləşmənin sonunda belə yazılır: و

a) hərfi «v» səsinə (samitini) ifadə edir.

ورزش (vərzeş) – idman

پرواز (pərvaz) – uçuş, uçma

جواب (cəvab) – cavab

سوار (səvar) – atlı

سرو (sərv) – sərv (ağac)

سواد (səvad) – savad

b) hərfi «u» səsini (saitini) ifadə edir.

رو (ru) – üz روز (ruz) – gün, gündüz

نور (nur) – işıq مور (mur) – qarışqa

دور (dur) – uzaq دوست (dust) – dost

c) hərfi «o» səsini (saitini) ifadə edir

دو (do) – iki تو (to) – sən

Qeyd. Sözün əvvəlində o səsi «ا» (əlif) ilə yazılır. Məs.:
استاد (ostad)

ç) hərfi ou diftonqunu ifadə edir.

روشن (rouşən) – işıq, işıqlı دولت (doulet) – dövlət

جو (cou) – arpa نو (nou) – təzə, yeni

موج (mouc) – dalğa دوران (douran) – dövrən

Qeyd: sözün əvvəlində gələn «u» səsi və «ou» diftonqu belə yazılır: او başqa sözlə, belə hallarda «و»-dan əvvəl əlef yazılır.

Məsələn:

او (u) – o (şəxs əvəzliyi) اوْت (ut) – avqust

اوچ (ouc) – yüksəklik, zirvə اولاد (oulad) – övlad

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, düzgün tələffüzünü və mənalarını öyrənin.

Nav (hərbi gəmi), zud (tez), nəvazeş (nəvaziş), cəvan (cavan), şəlvar (şalvar), sud (fayda, mənfəət), şoura (şura), nəvəd (doxsan), tup (top), əbrü (qaş), cour (cəfa, əziyyət), nəvar (lent), bud (idi).

2. Cümlələri dəftərinizə yazın və tərcümə edin.

مادرم در دبستان بود. او از دبستان آمد. مادرم نان داد. برادرم نجار است. او در دبستان است. من بابا دارم. بابام نود سال دارد. او در منزل است. منزل دور است.

3. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Mənim iki qardaşım var. Onun beş qardaşı var. Qardaşım məktəbdədir. O, dülgərdir. Anam evdədir. Atam məktəbdən gəldi. Atamın atı var. At sarıdır. Qardaşımın iki yaşı var. Babanın doxsan yaşı var.

4. Verilmiş sözlərdən istifadə edərək cümlələri tamamlayın.

دبستان، نجار، زد، دارم، دارد.

برادرم... است. مادرم از... آمد. پیام نود سال پدرم تار...

5. Cümlələri köçürün, düzgün oxunuşunu və tərcüməsini öyrənin.

آن پسر است. آن پسر جواد است. جواد دو سال دارد. جواد توپ دارد. آن پسر شامل است. شامل شش سال دارد. شامل پنج مداد دارد. او برادرم است. برادرم در دبستان است. من درس دارم. درس آسان است. من جواب دادم. (cavab verdim)

6. Sözləri oxuyun və mənalarını yadınıza salın.

سود، سواد، نور، نوار، دو، پنج، شش، من، تو، او، ما شما، آنان، رسام، سلام، اوت، نجار، تالار، دبستان، روشن، نو، بئ، بالا، دولت، سوار.

Qeyd. Bunlar şəxs əvəzliləridir:

من (mən) – mən

ما (ma) – biz

تو (to) – sən

شما (şoma) – siz

او (u) – o

آنان (anan) – onlar

15. KAF – ک - k, k

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır. Sözüün tərkibindəki yerindən asılı olaraq iki səsi – k, k, - ifadə edir.

1. Ayrı və sonda - ک

2. Əvvəldə və ortada – ک

Misalları yazın və öyrənin

«k» səsini ifadə edir:

باک (bak) – qorxu

اردک (ordək) – ördək

پزشک (pezeşk) – həkim

پتک (potk) – çətk

کتاب (ketab) – kitab

کرد (kərd) – etdi

شکر (şəkər) – şəkər

پشمک (pəşmək) – peşmək (halva)

«k» səsini ifadə edir:

Kaf - ک hərfi a, o, u saitlərindən və ou diftonqundan əvvəl gələn zaman «k» səsini (kollektiv, kommuna sözlərindəki kimi) bildirir. Bu zaman traskripsiya işarəsi belədir: K

Qeyd 1: ک hərfi özündən sonra gələn «əlef»lə belə birləşir: ک مəsələn, کار (iş)

Qeyd 2: ک hərfi özündən sonra gələn «lam» (ل) hərfi ilə belə birləşir: کل Məsələn: کلم (kələm) شکل (şekl) – şakil.

Tapşırıqlar:

Sözlərin yazılışını, düzgün tələffüzünü və mənalarını öyrənin.

کار (kar) – iş

کار کرد (kar kərd) – işlədi

کارد (kard) – bıçaq

کشور (keşvər) – ölkə

کرد (kord) – kürd

کشاورز (keşavərz) – əkinçi

کلاس (kelas) – sinif

کور (kur) – kor

شکل (şekl) – şakil

کود (kud) – gübrə

کم (kəm) – az

کوکب (koukəb) – ulduz

کبک (kəbk) – kəklik

2. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın düzgün tələffüzünü və mənalarını öyrənin.

Kamran (Kamran – ad), kateb (katib), kala (əmtəə, mal), məskən, kəmal (Kamal- ad), şekar (şikar, ov), kəbutər (göyərçin), kudək (uşaq), məkan (məkan), əkbər (Əkbər-ad), kor (Kür-çay adı)

3. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin. Kamalın kitabı var. Kitab marafılı (جالب- caleb)dır. Mənim işim var. Anamın işi

var. Atam işlədi (کار کرد). Kamran məktəbdədir. Kamilin dərsi var. Qardaşım həkimdir. Əkbər məktəbdədir.

4. Cümlələri tərcümə edin.

آن پسر کامران است. آن پسر کامل است. کامران برادر دارد.
کامران شش سال دارد. کامل پنج سال دارد. کامران کتاب و مداد دارد. پدرم پزشک است. مادرم کار دارد. برادرم کار کرد. اکبر در کلاس است.

Lügət

و (və) – və (bağlayıcı)

پزشک (pezeşk) – həkim

5. Sözlərin transkripsiyasını yazın

اکرم، اکبر، کمال، کردستان، شکار (ov)، کلام، مکان، شکل، کار، کاتب، کامل.

16. QAF - گ - G, Q

Bu hərf k hərfinin yazı xüsusiyyətlərini eynilə özündə əks etdirir. İki yazılış şəklinə malikdir:

ک hərfindən fərqi yalnız «sərkeş»in iki olmasındadır.

Müqayisə edin: کرد (kərd) – etdi, گرد (gərd) – toz

1) آyrı və sonda - گ

2) Əvvəldə və ortada - گ

«g» səsini ifadə edir:

رنگ (rəng) – rəng برگ (bərg) – yarpaq

زنگ (zəng) – zəng جنگ (cəng) – müharibə, döyüş

گردش (gərdəş) – gəzinti, gəzmə گرد (gərd) – toz

کارگر (kargər) – işçi, fəhlə لنگر (ləngər) – (lövbər)

Qeyd 1. گ hərfi də a, o, u saitlərindən və ou diftonqundan əvvəl «q» səsini ifadə edir.

Qeyd 2. گ hərfi özündən sonra gələn «əlef»lə belə birləşir: گا. Məsələn, گارد (qvardiya), روزگار (ruzigar). Bu hərflər özündən sonra gələn ل (lam) hərfi ilə belə birləşir: گل Məsələn گل (qol) – gül, گلاب (qolab) – gülab, جنگل (cəngəl) - meşə

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, düzgün oxunuşunu və mənalarını öyrənin.

Bozorg (böyük), gerd (girdə), qaz (qaz-yanacaq), quş (qulaq), gerdu (qoz), cəgər (ciyər), quşt (ət), qoldan-(güldan), gərm (isti), kargər (fəhlə, işçi), amuzqar (müəllim-orta məktəbdə), səngər (səngər), əgər, məgər, gərdən (boyun).

2. Cümlələri tamamlayın.

برادرم شاگرد... مادرم آموزگار... پدرم کارگر...
من کتاب و مداد... او گل... گل زرد...
شاگرد از دبستان... گلارا در منزل... بنا بزرگ...

3. Cümlələri tərcümə edin.

پدرم در دبستان است. او از دبستان آمد. دبستان دور است. شاگرد در کلاس است. کلاس گرم است. مادرم در دبستان بود. او از دبستان آمد. دبستان بزرگ است. برادرم آموزگار است. پدرم کارگر است.

4. Sözlərin transkripsiyasını yazın və tələffüz edin.

کارگر. گرم. کامران. کمال. روزگار. گردش. گلاب. گلدان. جنگل، گردو (qoz)، گوش، آموزگار، اکبر، کاتب، مسکو (moskou) (Moskva) –، لنگران، کاتب، شکار، زنگ.

5. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Atam məktəbdədir. Anam evdədir. Qardaşım Moskvadadır. Sınıf böyük və işıqlıdır. Kamran ov etdi. Əkrəmin sazı var. O, saz çaldı. Şakirin tarı var. O, tar çaldı. O, tarçalandır.

17. YE-ی-Y,I

Bu hərf həm «y» samitini, həm də «i» saitini ifadə edir. Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1) Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - ی

2) Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ی

Misalları yazın və öyrənin:

1) «Y» səsini ifadə edir.

دی (dey) – İran təqvimində 10-cu ayın adı

نی (ney) – qamış, tütək, ney

یک (yek) – bir

دانشیار (daneşyar) – müəllim (ali məktəbdə)

یادگار (yadeqar) – yadigar

میدان (meydan) – meydan

2) «I» səsini ifadə edir.

بازی (bazi) – oyun آری (ari) – bəli

کشتی (kəşti) – gəmi ولی (vəli) – lakin, amma

میز (miz) – stol ریش (riş) – saqqal

دیروز (diruz) – dünən نیست (nist) – deyil, yoxdur

Qeyd: Sözün əvvəlində «i» gələrsə «ی»-dən əvvəl «əlef» yazmaq lazımdır. Məsələn, İran – این، ایران (in)-bu, اینجا (inca)-bura, buraya, burada və s.

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, oxuyun və mənalarını öyrənin.

Yasəmən (yasəmən), yek (bir), inca (bura, buraya), işan (onlar), yeksan (bir cür), şir (süd), dir (gec), diruz (dünən), limu (limon), dəbirestan (orta məktəb), nəzdik (yaxın), şirin (şirin), pir (qoca).

2. Cümlələri yazın, oxuyun və tərcümə edin.

شربت شیرین است. بابام پیر است. پدرم جوان است. منزل نزدیک است کشتی بزرگ است. لیمو زرد است. برگ سبز است.

برادرم دو سال دارد. او شاگرد نیست. مادرم آموزگار است. او پزشک است.

3. Adların yazılışını və tələffüzünü öyrənin

کامران، کامل، کمال گلارا، گلزار، گلنار، دلارا، دلبر، میرزا، گلشن، گل میرزا، گل اندام. گل پری

Qeyd. Bəzi ərəb mənşəli sözlərin sonundakı «ی» hərfi «a» səsinə ifadə edir. Məsələn, کبری (kobra) – Kubra, لیلی – Leyla

4. Cümlələri tamamlayın:

- پدیرت (atan) آموزگار...؟ بلی، پدیرم آموزگار
او الان (əlan) indi- در دبیرستان...؟ در دبیرستان نیست، در منزل...

آن پسر کیست (kimdir)؟ این پسر دوستم (dostum) ...

18. FE - ف - F

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1) Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – ف

2) Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ف

Misalları yazılışını və mənalarını öyrənin

برف (bərf) – qar

رف (rəf) – rəf

کیف (kif) – çanta

نəcəف (nəcəf) – Nəcəf-ad

فردا (fərda) – sabah

فرمان (fərman) – əmr

سفر (səfər) - səyahət, səfər

تفنگ (tofəng) – tufəng

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, düzgün oxunuşunu və mənalarını öyrənin.

Səfid (ağ), əfsər (zabit), nəft (neft), səfir, dəftər, af(e)tab (günəş), kəf (ovuc), futbal (futbol), kəfş (ayaqqabı), kəftər (göyərçin), kələf (kələf, yumaq), famil (fəmiyyə), mofid (faydalı).

2. Cümlələri yazın, oxuyun və tərcümə edin.

من کیف دارم. وفا دفتر دارد. اکبر دف دارد. دف بزرگ است.
فرید پنج دفتر و دو کتاب دارد. من برادر دارم. او افسر است. برادرم
سی سال دارد.

3. Verilmiş cədvəl əsasında cümlələr qurun və tərcümə edin.

دارم	} کتاب، دفتر، کیف...}	} من - تو - او -
داری		
دارد.		

Nümunə: من برادر دارم. تو برادر داری. او برادر دارد.

4. Verilmiş sözlərdən uyğun gələnini nöqtələrin yerində yazmaqla cümlələri tamamlayın.

Sözlər: سبز، جالب، بزرگ، نزدیک، سفید، زرد، روشن،
کیف... است، کلاس... است، برگ... است، کتاب... است.
دفتر... است. لیمو... است. دبیرستان... است.

19. ĞAF - ق - ğ

1) Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - ق

2) Birləşmənin əvvəlində və ortasında - ق

Qeyd. Ğ hərfinin ifadə etdiyi səs fars dilinin səciyyəvi səsi olub Azərbaycan dilindəki «q» səsindən bir qədər arxa məxrəcdə tələffüz olunur. Transkripsiyada verilmiş «ğ» şərti işarədir. Əslində bu səs «ğ» kimi tələffüz olunmur, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, «q»dan bir qədər arxada «ğ»ya yaxın məxrəcdə tələffüz olunur. Məsələn:

برق (bərg)	– 1) elektrik, elektrik cərəyanı, 2) parıltı		
لایق (layeğ)	– layiq	قایق (ğayeğ)	– qayıq, lodka
قلم (ğələm)	– qələm	قالی (ğali)	– xalı
مقیاس (meğyas)	– ölçü	مقدار (meğdar)	– miqdar

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, oxuyun və mənalarını öyrənin.

Ğader (qadir, qüdrətli), ğədəm (addım, qədəm), ğəmər (ay) vəğt (vaxt), ğəsəm (and), ğərar (qərar), şərg (şərq), ğədim (qədim), ğaşoğ (qaşıq), məşrəğ (şərq), moğəddəs (müqəddəs), ğodrət (qüdrət).

2. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin.

این مداد است. این مداد سبز است. آن قلم قرمز است. آن کتاب است. آن کتاب جالب است. آن کتاب باز است. این دفتر است. این دفتر سفید است. این کیف است. کیف زرد است. اینجا کلاس است. کلاس بزرگ و روشن است. قدرت شاگرد است. او در کلاس است. آن دفتر نازک است.

Lügət

قرمز (qermez) – qırmızı نازک (nazok) – nazik
باز (baz) – açıq اینجا (inca) – bura, buraya

3. Cümlələri tamamlayın.

من مداد من مداد و قلم و دفتر دفتر نازک
او کتاب او کتاب، قلم، مداد و دفتر کتاب باز
تو قلم؟ بلی، من قلم و دفتر و کیف ... کیف بزرگ
قدرت شاگرد او پدر و مادر و برادر

20. HA-ه -h, e

Bu hərfin yazı və çap şəkilləri bir-birindən fərqlidir. Hər iki tərəfdən bitişik yazılır, dörd yazı şəklinə malikdir:

Çap şəkli	yazı şəkli
1) Ayrılıqda ه	
2) Birləşmənin əvvəlində ه	ه
3) Birləşmənin ortasında ه	ه
4) Birləşmənin sonunda ه، ه	ه، ه

1) «h» səsini ifadə edir:

Misalları yazın, yazılışını və mənalarını öyrənin:

راه (rah) – yol ماه (mah) – ay